

DiVA – NY STANDARD FOR HOVED- OG SANERINGSPLANER

1. BAKGRUNN

DiVA er navnet på et FoU prosjekt som ble utført i årene 2012-2017, som et samarbeidsprosjekt mellom Asplan Viak AS, Norconsult, SINTEF, BIT, NTNU, Rosim, Norsk Vann, MEF, rørprodusenter og flere kommuner. Norconsult hadde rollen som prosjektansvarlig i prosjektet. Prosjektets bakgrunn var det store saneringsetterslepet på vann- og avløpsnett i Norge, i tillegg til strengere myndighetskrav, klimaendringer, befolkningsvekst, urbanisering og begrenset tilgang på kompetanse og ressurser. Dette resulterte i et behov for å optimalisere og effektivisere planleggingsprosessene for å sikre at kommuner i større grad enn tidligere investerer penger i rett vann-/avløpsledning til rett tid.

I forkant av DiVA prosjektet ble Norsk Vann rapport 196/2013 Veiledning i tilstandskartlegging og fornyelse av VA-transportssystemer, utarbeidet. Denne er i tråd med DiVA metodikken og inneholder eksempler og praktiske tips som kan benyttes i en DiVA plan.

2. MÅL

Prosjektet handlet om å ta resultatene av 15 års forskning, utført av de landene i Europa som er lengst fremme på området infrastrukturforvaltning og tilpasse dette til norske forhold, for deretter å rulle dette ut på det norske markedet. Prosjektets mål var å beskrive en optimal planleggingsmetodikk for utarbeidelse av hovedplaner og saneringsplaner.

3. RESULTAT

DiVA er forkortelse for Digital VA-forvaltning. Det konkrete resultatet av prosjektet er blitt en digital «kokebok» som leder brukeren trinn for trinn gjennom prosessen med å utarbeide hovedplan eller saneringsplan. Hovedplan er en plan på strategisk nivå og saneringsplan er en plan på taktisk nivå. Kokeboken blir å finne på en egen, åpen web-side i løpet av første kvartal 2018. I tillegg til en beskrivelse av metodikken vil web-siden inneholde maler, excelark, linker til ulike analyseverktøy etc. som vil være nyttige hjelpemidler og verktøy ved utarbeidelse av en plan.

4. METODIKK

DiVA metoden bygger på IAM (infrastructure asset management) metodikken. Oversatt til norsk blir dette infrastrukturforvaltning. Planer utarbeides ved at man går igjennom 6 ulike planleggingstrinn. Trinnene er hovedsakelig de samme for hovedplaner og saneringsplaner, med innholdet varierer. Figuren under viser planleggingsstegene ved utarbeidelse av en saneringsplan:

Figur 1 Planleggingsstegene for Saneringsplan (taktisk nivå)

Stegene under beskriver planprosessen for utarbeidelse av en saneringsplan:

1. Første steg i DiVA-prosessen er å etablere en arbeidsgruppe bestående av medlemmer med variert ansvarsområde som plan, drift, behandlingsanlegg, vannmiljø, etc.
2. Det andre steget i utarbeidelse av planen er først å velge ut aktuelle mål for planen. Målene skal ha en tilhørende parameter som kan tallfestes, slik som lekkasjeprosent, fremmedvannsmengde etc. Denne parameteren kalles i DiVA-metodikken for en ytelsesindikator. Denne gjør at en kan tallfeste både dagens situasjon for det aktuelle målområdet (lekkasjenivå, fremmedvannsmengde osv.) og den situasjonen som ønskes oppnådd i løpet av planperioden. Reduksjon av risiko i planområdet er inkludert i DiVA metodikken som et kriterium for å prioritere tiltak. En skal derfor også velge ut 3-5 aktuelle/sannsynlige hendelser som representerer en risiko innenfor planområdet. Utvalgelse av aktuelle mål og risikohendelser gjøres slik at en senere skal kunne sette en diagnose for dagens tilstand på vann- eller avløpsnett i forhold til de valgte målene, planlegge de rette tiltakene for økt måloppnåelse og vurdere effekten disse vil ha på måleverdiene. Eksempel på aktuelt mål for avløpsnett, med tilhørende ytelsesindikator, vises i figur under.

Mål	Måleverdi	Ytelsesindikator	Toleransegrenser
Avløpsnettets skal ha tilstrekkelig kapasitet til å håndtere avløp fra alle abonnentene også i nedbørstilfeller.	< 10 % av avløpsnettets har fyllingsgrad > 100 %	Antall km ledningsnett med fyllingsgrad > 100 % ved dimensjonerende nedbørshendelse	Bra: <10 % Middels: 10-25 % Dårlig: >25 %

Figur 2 Mål med tilhørende ytelsesindikator og måleverdi (hva er målet som skal oppnås i planperioden)

- Det tredje steget består i å innhente nødvendig grunnlagsdata, samt å klassifisere type og kvalitet på disse. Dataklassifiseringen gjøres for å få oversikt over hvilke typer analyser det er mulig å gjøre i planarbeidet. Dette bidrar også til å gjøre kommunen bevisst på hva slags type data de har og kvaliteten på disse, i tillegg til å fremheve hvilke data kommunen bør hente inn/registrere i fremtiden for å få riktigere tall for sine måleparametere ved revisjon av planen.
- Fjerde steg i utarbeidelse av planen er å sette en diagnose og å gjennomføre risikoanalyser på ledningsnettets for de 3-5 risikohendelsene som ble valgt ut i trinn 2. Diagnosen skal beskrive status for systemets ytelse i forhold til de etablerte målene (hvis mulig på trasénivå). Å sette en diagnose og gjennomføre risikoanalyser, gjøres for å ha et godt grunnlag for å planlegge de rette tiltakene.
- Femte steg i planprosessen dreier seg om å vurdere hvilke tiltak som kan gjennomføres for å øke måloppnåelsen og ivareta risiko i planområdet. Hensikten med steget er å vurdere hvilke tiltak som best svarer til utfordringene kommunen står ovenfor innenfor planområdet. I vurderingen av tiltakene skal det utarbeides en prognose for hvordan gjennomføringen av tiltakene vil påvirke ytelse og risiko (hvor stor andel av avløpsledningsnettets har fyllingsgrad > 100 % etter at tiltak er gjennomført f. eks.). Under vises en fremstilling av diagnosen for to målområder, i tillegg til prognose for gjennomføring av to ulike tiltak.

Mål	Diagnose	Prognose tiltak A	Prognose tiltak B
Redusere fremmedvannsandel			
Redusere fosforutslipp			

Figur 3 Diagnose og måloppnåelse ved gjennomføring av tiltak A og ved gjennomføring av tiltak B (rød=dårlig, gul=middels, grønn=bra)

- Det sjette og siste steget i planprosessen består i å velge ut og prioritere de foreslåtte tiltakene i forhold til fremdrift. Dette gjøres på grunnlag av en analyse som går ut på å for hvert tiltak beregne kostnad, i tillegg til å hente tallene for forbedring av aktuell måleparameter ved gjennomføring og reduksjon i risiko ved gjennomføring, fra steg 5. Det beregnes deretter et tall for hvert tiltak, bestående av produktet av disse 3 verdiene. Tiltakene prioriteres tilslutt i forhold til dette tallet. Dette kalles en multikriterieanalyse. Denne skal sikre at aktuelle tiltak prioriteres, ikke bare ut i fra kostnader, men også med

hensyn til hvilke tiltak som gir størst økning i ytelse og størst reduksjon i risiko. Det er også mulig å inkludere CO₂ utslipp som en del av prioriteringen, da DiVA kokeboken inkluderer et verktøy som beregner CO₂-utslipp ved valg av ulike leggemetoder og bruk av ulike materialer.

Metodikken vektlegger i stor grad viktigheten av gode grunnlagsdata, både hva den enkelte kommune faktisk har og hva kommunen bør hente inn av grunnlagsdata i fremtiden, i forhold til hvilke utfordringer og mål kommunen har innenfor planområdet.

5. ENDELIG PLAN OG RESULTAT

Endelig leveranse vil bestå av rapport med tilhørende notater og aktuelle vedlegg som temakart og ulike excelark. Bruk av DiVA metodikken skal;

- øke sannsynligheten for at den enkelte kommune investerer pengene i riktig ledning til riktig tid
- sikre en prioritering av tiltak som vektlegger både risiko, ytelse og økonomiske faktorer
- gi levende planer som kan revideres fortløpende etter behov
- gi mer enhetlige planer

6. HVEM PASSER SLIKE PLANER FOR OG HVEM KAN UTARBEIDE DISSE?

DiVA-metodikken passer både for store kommuner, små kommuner, kommuner som ikke har planer fra tidligere og kommuner som har en sanerings- eller hovedplan med behov for revisjon. En DiVA plan kan enten utarbeides av en ansatt i kommunens VA-avdeling eller en rådgiver innenfor VA-faget. Sannsynligvis vil det mest vanlige bli at en kommune leier inn en rådgiver for å utarbeide planen, men planen skal alltid utarbeides i et tett samarbeide mellom kommunen/anleggseier og rådgiver.

Norconsult

 asplan viak

